

visno od kontingentne predstave določene družbe.

V pravoslovju najdemo celo zastopano mnenje, da bi moral sodnik o vsebini dobrih šeg zaslišati izvedence! Več je *capitis deminutio* avtonomnega sodstva si pač ne moremo misliti, saj bi morali vendar izvedenci tudi raziskovati, kaj je pošteno ali nepošteno, kaj pravično in kaj krivično. Ako naj bo ta preiskava objektivna in ne samo subjektivno domnevanje, se bodo morali sicer ozirati na rešitve običaja in na rabe, katerih pa ne bodo mogli akceptirati nekritično, kakor da bi v njih bila že realizirana vsa pravilnost. Dejstvo šege ali navade dokazuje samo obstoj tega dejstva, njegovo soglasje ali nesoglasje z idejo pravičnosti pa moramo v vsakem primeru ugotoviti povsem samostojno in *na podlagi merila, ki to dejstvo presega in ki ga iz njega samega na noben način ne moremo izvleči*. V tem raziskovanju kritičnih metod našega duha, po katerih spoznavamo idejo prava in možnost njenega uveljavljanja v konkretnih družabnih odnošajih, se družita veda in sodstvo, ki ne moreta in ne smeta prepustiti te naloge drugim socialnim faktorjem.

Vpliv kazenskega postopanja na civilno pravdo.

Dr. Rudolf Sajovic.

V nastopnih izvajanjih je razmotrivano, ali ima kazensko postopanje vpliv na civilno postopanje in kako se ta vpliv pojavlja. Vprašanje, ki je obravnavano od cele vrste pravnških pisateljev, razpravljamo omejeno v tej meri, da raziskujemo samo, kakšen učinek imata kaznivo dejanje in kazensko postopanje bodisi dovršeno ali tekoče na civilno-pravdni postopek, brez podrobne obravnave tudi civilno-procesualnih dejanj, ki jih podvzemajo sodnik in stranke v svrhu, da se zagotovi ta učinek v civilni pravdi.

Po svojem bistvu bi bilo prav za prav vsa ta skupna vprašanja med kazenskim in civilnim postopanjem osredotočiti na eno samo, namreč na dejstvo kazenske sodbe. To vprašanje je osrednje pri vsem problemu in stoji zato v ospredju, kajti gotovo je, da more vplivati tekoče ali sploh še neizproženo kazensko postopanje zgolj glede na svoj zaključek, na pričakovano sodbo, ki postopek konča. Ako naštevamo torej več momentov, v katerih se nam kažejo učinki kazenskega postopanja na civilno, ločimo snov pri

tem samo po situacijah, kakršne nam podaja civilna pravda. Ta se bo razvijala različno, kakor se bo v njej utegnil uporabiti že doseženi izsledek kazenskega postopanja, ali pa bo treba kazensko postopanje šele spraviti v tek, da se takšen izsledek doseže. Za civilno postopanje je naslednja razdelitev za to bistvena, za razmotrivanje dejstva samega, ki nam je problem, le zunanja: ogledovanje in preizkušavanje vprašanja iz različnih pojavljajočih se vidikov.

V tem smislu torej treba določiti v prvi vrsti, kakšen je učinek kazenske sodbe sploh. V drugi vrsti pokazati, da je v svrhu lažjega razpleta civilnega postopanja to prekiniti, da se izposluje pred kazenskim sodnikom izrek, ki bo odločujoče vplival na nadaljnji potek civilne pravde. Dalje je treba ugotoviti, da je moči doseči obnovo civilnega postopanja v nekaterih primerih redoma samo po predhodnem kazenskem postopanju. Končno se mora osvetliti še pomen pridružnega (adhezijskega) postopanja, ki so mu zasebno-pravni zahtevki vprav edini predmet.

I. Prejudicialnost kazenske sodbe.

Postopanje, pa bodisi sodno civilno sporno ali kazensko bodisi upravno, v svojem bistvu ni nič drugega, kakor preizkus o zahtevku na pravno zaščito po preizkuševalnem oblastvu, postavljenem od države, in sicer ob udeležbi prizadetih strank. Stranke so pri tem osebe, ki so nastopile z omenjenim pravnozaščitnim zahtevkom napram pozvanemu državnemu oblastvu, ki je po državnem redu konkretno za to določeno, kakor tudi nasprotniki teh oseb. Da je poklicanih več in mnogovrstnih preizkuševalnih oblastev, je posledica raznolikosti poslov in njih delitev glede na moč njih izrekov je smatrati zgolj za naključno. Vsa oblastva imajo zaradi tega, ker črpajo svojo preizkuševalno oblast iz enega in istega vira, pravnega reda, ki ureja z raznimi zakoni le različne strani pravnega izživljanja, isto moč in uživajo izreki vseh oblastev enako avtoritativnost. Ali le pod pogojem, da je bilo dotično oblastvo po veljavnem pravnem redu v konkretnem primeru poklicano postopati, je sporno, ne prihaja pa tu v poštev.

Ob zapletenosti pravnih razmerij, pri katerih so kajkrat neločljivo združene zasebnopravne sestavine z javnopravnimi elementi, katerih ugotovitev spada sicer v prvi vrsti pred kazensko ali upravno oblastvo, se pojavlja vprašanje, ali naj o teh elementih sodi vselej le dotično specifično za to poklicano oblastvo. No o tem prevladuje danes načelo, da sme odločati oblastvo, ki je poklicano za sojenje o neposredno stavljenem zahtevku, tudi o vseh predhodnih

vprašanjih, ki so prejudicialne važnosti za ostvarjani zahtev sam, ako ni za pretres dotičnega predhodnega vprašanja izrečno predpisano postopanje posebne vrste. Tako razpravlja in odloči civilno sodišče samo tudi o vseh predhodnih pravnih razmerjih, ki naj se sicer raziskujejo pred upravnimi oblastvi, enako pa tudi o predhodnih kazenskih vprašanjih. Sme pa seveda civilno sodišče tudi začasno prestatiti s postopanjem (ga prekiniti) in počakati na izid upravnega ali kazenskega postopanja (§§ 254, 255 c. p. p. Gl. tudi § 4 k. p. in § 72 z. o obč. upr. p.). Ali vselej ali le pod izvestnimi pogoji, to je različno po pozitivni zakonodaji. Vendar vselej ni bilo tako in je treba zlasti poudariti, da je civilno sodišče moralo počakati na izid kazenskega postopanja in če bi to ne bilo še uvedeno, provzročiti ga, o čemer bo še govor pozneje.

Nadaljnje vprašanje pri tem je, kakšna moč naj se prizna odločbam teh oblastev, izrečenih v njih območju, v razmerju nasproti drugim oblastvom. Ali so odločbe enega oblastva obvezne za ostala oblastva in koliko? Gotovo je, da za odgovor na to vprašanje ne more in ne sme imeti nobenega vpliva dejstvo, da je bila odločba izrečena od drugega oblastva. Čim različna oblastva ne pomenjajo nič drugega kakor samo porazdelitev javne oblasti ali ustanovitve pristojnosti, morajo imeti tudi njih izreki enak učinek v tujem območju, kakor ga imajo v lastnem. Ako je ta moč absolutna v lastnem območju, mora biti prav taka tudi v tujem, ako je samo relativna, potem ji ni priznati tudi drugod večje veljave. Pozitivno pravo, ki odreja učinek izreka enega oblastva tudi za drugo oblastvo, ne postavlja s tem nobene nove norme, marveč le ugotavlja že obstoječe stanje, izvirajoče iz stvari same.

Odločilna okolnost za to, ali naj se prizna izreku absolutna, to je nasproti vsakomur in vselej učinkujoča moč, ali samo relativna, to je samo med prizadetimi strankami učinkujoča moč, bo poleg značaja preiskovanega pravnega razmerja predvsem način postopanja, v katerem si dotično oblastvo ustvarja temelje svoji odločbi. Ako je oblastvo vezano pri tem le na navedbe in predloge strank, bo učinek njegovega izreka redoma omejen le na obe stranki. Druge osebe bi sicer upravičeno ugovarjale, da oblastvo, ki ni smelo prekoračiti meje strankinih navedb in je bilo vezano tudi na njih dispozicije o spornem predmetu (kakor n. pr. sodišče redoma v civilnih sporih, ne vselej), ni iskalo materialne resnice in da se zaradi tega ne morejo čutiti vezane. Kjer je pa oblastvo preiskavalo dejanski stan neodvisno od predlogov strank in mu je bila zlasti dolžnost, enako

skrbno upoštevati vse okolnosti, ki govorijo za stavljeni zahtevek kakor tudi zoper njega, kjer z drugimi besedami oblastvo išče materialno resnico, tam učinkuje oblastveni izrek neomejeno, absolutno.

To je tudi stališče pozitivnega prava. Le tako si moremo tolmačiti, da dovoljuje c. p. p. prekinitev postopanja v to svrho, da se reši predhodno, za civilni zahtevek odločilno vprašanje v drugem postopku, kajti sicer bi bil ta predpis brez praktične vrednosti. Zato velja tudi v drugem pravnem območju za pravnoveljavno, kar je eno oblastvo izreklo, razen ako zakon tega izrečno ni izključil. To je na primer po § 4. k. p., po katerem rešuje kazensko sodišče samo javnopravna ali zasebnopravna vprašanja, vendar le tedaj, ako zavisi od teh vprašanj obstoj kaznivega dejanja ali večja ali manjša kaznivost. Ne velja pa to za druga predhodna vprašanja,¹ zlasti ne za vprašanje veljavnosti ali neveljavnosti zakona (braka). Tudi civilno sodišče raziskuje samo praviloma vsa prehodna vprašanja (§§ 254, 255 c. p. p.), toda glede na določbo § 364 c. pr. p. je rešiti vprašanje, koliko je civilni sodnik vezan na odločbo kazenskega sodišča.

Po gori povedanem bi moral biti izrek kazenskega sodišča o obstoju kaznivega dejanja, ki se pojavlja kot predhodno vprašanje za ostvarjani zasebnopravni zahtevek ali pa je celo temelj zanj, za vsakogar in tudi za civilnega sodnika obvezen. To spoznanje ni bilo vedno splošno. Civilni sodnik je često, ne glede na izsledke kazenskega postopanja, raziskaval kaznivo dejanje in svoj lastni izsledek uporabil v prid svoji odločbi. Pa ne le to, tudi še danes ni dosežena enotnost, kaj kazenska sodba izreka ali ugotavlja in v čem naj se kaže njen učinek.

Po občem civilnem procesu je bil civilni sodnik povsem prost in ni bil vezan na odločbo, izrečeno v kazenskem procesu. Pod vplivom francoskega prava pa je nastal o tem vprašanju preokret v tem smislu, da so ob konkurenci civilnega in kazenskega postopanja priznavali večjo važnost kazenskemu in temu dajali tudi prednost. Po vzgledu mnogih nemških držav je odredil staroavstrijski dvorni dekret z dne 6. marca 1821 št. 1743 zbirke prav. zak. odložitvev civilnega postopanja, dokler ne izreče besede o prejudicialnem kazenskem vprašanju kazensko sodišče. Slično določbo imajo še danes veljavni civilni postopniki za Hrvatsko-

¹ Ogorelica, Kazneno procesualno pravo, str. 270; Lohsing, Oesterr. Strafprozessrecht, str. 90; Marković, Udžbenik sudskog krivičnog postupka, str. 235.

Slavonijo (§ 2, črka b), ta določba je veljala do leta 1912. tudi na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu, dalje za Bosno in Hercegovino (§ 99) ter za Srbijo (§ 174).

Smisel vseh teh določb je, da naj izreče o vprašanju, ali je podano kaznivo dejanje, odločbo kazensko sodišče, in da se radi tega pred to odločbo ne more započeti oziroma nadaljevati civilna pravda. Iz teh določb sledi nadalje, da veže civilnega sodnika² ugotovitev kazenskega sodišča, da je obtoženec kriv kaznivega dejanja.

Ne izhaja pa iz njih, ali naj bo za civilno sodišče obvezna tudi oprostilna kazenska sodba; zato si moramo vsebino teh določb dopolniti iz skladnih določb kazenskih postopnikov. Vsi ti zakoniki priznavajo po kaznivem dejanju oškodovanemu, da terja svojo pravico po odškodnini na civilnem sodišču, ako obtoženec ni bil spoznan krivim kaznivega dejanja. Ako pa je bil obtoženec zaradi kaznivega dejanja obsojen, je bilo treba oškodovancu priznati obenem tudi odškodnino, in če to ni bilo mogoče, napotiti ga, da zahteva odškodnino od civilnega sodišča. Srbski kazenski postopnik od 10. aprila 1865 je v § 12 še izrečno določal, da se ne more pobijati znova s civilno pravdo, kar je bilo priznано za obstoječe s kazensko sodbo, in v § 298, da se civilna pravda za odškodnino ne more rešiti prej, preden se ne konča prejudicialno kazensko postopanje s sodbo ali sklepom. Srbski (sedaj za vso državo obvezni) vojaški kazenski postopnik pa določa v § 10, da je civilno sodišče vezano na izvršno sodbo vojaškega sodišča v vprašanjih, ali je kakšno kaznivo dejanje podano in ali je zakrivil obtoženec tako in katero kaznivo dejanje. Srbski gr. p. izključuje še, da bi se dokazovala s pričami neresničnost vsebine, izražene z listino, torej tudi s sodbo (§ 233).

Skratka, pravno stanje v naši državi, izvzemši Vojvodino, je bilo takšno, kakor je izrazil to avstrijski c. pr. r. v § 268, češ da je vsebina pravnomočne obsojajoče sodbe, ki jo je izdalo kazensko sodišče, obvezna za civilnega sodnika, to pa toliko, kolikor se nanaša kazenska sodba na dokaz in vračunljivost dotičnega kaznivega dejanja. Jasneje kakor stari zakon in v soglasju s teorijo in prakso je izrazil isto načelo naš novi civilnopravdni postopnik (§ 364). Ta določba ne prinaša nobene novosti za Slovenijo in Dalmacijo, pa tudi za druga pravna območja naše države ne, izvzemši Vojvodino. Doslej še veljavni vojvodinski c. pr. r. namreč

² Gl. Zuglia, Gradjanski parnični postupak, str. 13; staroavstrijske odločbe 18. julija 1878, Gl. U. 7768; 7. aprila 1880, Gl. U. 7965; 3. avgusta 1880, Gl. U. 8053; 23. maja 1881, Gl. U. 2181.

nima nobene slične določbe, sledil je v tem pogledu nemškemu c. pr. r. Toda dočim je slednji v § 14 točka I. uvodnega zakona izrečno razveljavil vse določbe poedinih deželnih zakonov, ki so izrekale, da je civilni sodnik vezan na kazenske sodbe, vojvodinski zakon o tem molči. Toda v praksi menda ne bo velike razlike in se tudi vojvodinska sodišča ozirajo na obsodbe kazenskih sodišč in jih jemljejo za podlago svojim odločbam, ne da bi o dotičnih činjenicah zopet na novo razpravljala.³

Motreč predvsem besedilo § 364 c. p. p., pustimo zaenkrat ob strani vprašanje, ali je s tem priznana prejudicialna moč le kazenski obsodbi in obenem povsem zanikana podobna moč kazenske oprostilne sodbe. Po tej omejitvi je prvo vprašanje, na katero treba odgovoriti, kaj predstavlja omenjena določba § 364 v sistemu civilnega postopanja.

Precej splošno je naziranje,⁴ da pomenja cit. določba eno izmed izjem od načela svobodne sodniške ocene, ki zahteva, da razpravljajoči civilni sodnik preizkusi popolnoma samostojno in prosto vse odločilne okoliščine in jih oceni po svojem svobodnem prepričanju, zlasti tudi ali je smatrati kakšno činjenico za resnično ali ne (§ 366 c. p. p.). Temu bi bilo pritrditi le, ako bi izvirala obvezna moč kazenske sodbe samo iz formalnega razloga, da imamo opraviiti z javno listino, s katero je posvedočeno ono, kar se v nji izjavlja.

Kazenska sodba ne učinkuje iz istih razlogov kakor javna listina. S slednjo je le posvedočeno po avtoritativni osebi neko stanje, vsled česar je praviloma imeti vsebino te listine za resnično. Posvedujoča avtoritativna oseba pa obično le potrjuje, kaj se je pred njo zgodilo, nima pa moči, da bi preiskala istinitost in motive posvedočenih dejanj. Zoper listino je možen zato nasprotni dokaz, da v listini posvedočeno stanje ni resnično (§ 388 c. p. p.), zoper kazensko sodbo tak dokaz ni dopusten, ker ugotavlja nekaj, do česar je prišlo kazensko sodišče po posebnem formalnem postopku, predpisanem nalašč v svrhu resnične ugotovitve. Že gori smo ugotovili, da okolnost, ker je razpravljalo o stvari drugo preizkuševalno oblastvo, v danem primeru za stvar pristojno kazensko sodišče, na veljavnost izreka ne more imeti vpliva in da mora biti ta izrek enako avtorita-

³ Gl. o tem Kisel, Zakon o sudske postopku u gradjanskim parnicama na teritoriji apelacionog suda u Novom Sadu, § 234.

⁴ Klein-Engel, Der Zivilprozess Oesterreichs, str. 340; Neumann, Kommentar, str. 977; Pollak, Zivilprozessrecht, str. 561; Schrutka, Grundriss § 186.

tiven tako za vse prizadete kakor tudi za državo samo in njene ustanove. Izreku pristojnega oblastva je zato imanentna pravna moč. Posledica materialne pravne moči kazenske sodbe pa je, da je izključeno ponovno postopanje zaradi iste stvari (ne bis in idem). Ker je materialna pravna moč kazenske sodbe absolutna napram vsakomur, zato učinkuje kazenska sodba v poznejši pravdi kot ugotovitev in ne kot dokaz.⁵ To že ugotovljeno pravno kakor dejansko stanje (res judicata) ima zaradi tega civilni sodnik vzeti za podlago civilni odločbi, kajti to stanje je s sodno (kazensko) odločbo že rešeno.

Položaj je podoben tistemu, kadar se stranka sklicuje na drugo že pravnomočno sodbo civilnega sodišča v utemeljitev svojega zahtevka. Tudi v tem primeru bo vzel sodnik za podlago svoji odločbi že prej izrečeno sodbo, ako učinkuje ta sodba pravnomočno med strankama. Vendar je položaj samo podoben, kajti pravna moč civilne sodbe učinkuje redoma razen v nekaterih primerih le med strankama, dočim je pravna moč kazenske sodbe absolutna, obvezna za vsakogar.

Vežanost civilnega sodnika na kazensko obsodbo torej ne krši načela svobodnega sodniškega prepričanja.

Opisane učinke ima praviloma samo kazenska sodba tuzemskega sodišča.⁶ Zato se mora priznati prejudicialnost tudi inozemski kazenski sodbi le tedaj, kadar naš kazenski zakonik izključuje ponovno preganjanje kaznivega dejanja, ki je bilo že sojeno v inozemstvu (§ 8, št. 1, 2 k. z.).⁷

Predmet kazenskega postopanja je pravnozaščitni zahtevek države na ugotovitev kaznivega dejanja in udeležitev kazni zoper krivca.⁸ Ta zahtevek nastane državi v pogledu določne osebe in določnega dejanja. Sodbi, ki zaključí kazensko postopanje, je zato predmet obtoženec in njegovo dejanje (§ 273 k. p.).⁹ Obsojajoča sodba ima vsled

⁵ G. Randa, Schadenersatzpflicht, str. 238; Sperl, Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege, st. 97, 403, 823.

⁶ Lohsing, o. c. str. 533; Neumann, o. c. str. 988; Pollak, o. c. str. 659.

⁷ Neomejeno učinkovanje inozemske sodbe trdi Rosenblatt, Das Verhältnis des Zivilprozesses zum Strafprozesse v Oesterr. Zentralblatt 1898, str. 100. Učinek inozemske sodbe izključujejo odločbe: 6. oktobra 1910. Gl. U. 5204, 11. oktobra 1910, Oesterr. Zentr. XXIX, 31.

⁸ Marković, o. c. str. 3; Lohsing, o. c. str. 1; Ogorelica, Zakonik o sudskom krivičnom postupku, str. 5.

⁹ Ogorelica, o. c. str. 12.

tega naznačiti tako osebo, ki jo je spoznalo sodišče za krivo, kakor tudi kaznivo dejanje. Slednje pa v dvojnem pogledu. Prvič v dejanskem, kaj je obsojenec storil, katero dejanje se smatra za dokazano, in drugič, kako se za dokazano vzeto dejanje kvalificira po kazenskem zakonu in sicer to po oznaki zaščitene pravne dobrine kakor tudi po težini, ali zločinstvo ali samo prestop (§ 281 k. p.).

Obsodbeni izrek obsega z drugimi besedami povedano dejanski stan kaznivega dejanja. Ta ima vedno dvojno stran: zunanjo, objektivno ali dejansko ter notranjo krivdno, obsegajočo subjektivne znake dejanskega stanu, kamor prištevamo krivdni obliki naklep in malomarnost.

V obeh pogledih učinkuje zato kazenska sodba kot ugotovitev. Zato pa obsega kazenska sodba več kakor samo pravnomočno ugotovitev, da je pokaznivev krivca zakonita.¹⁰

Ustrezno temu, kar izreka kazenska obsodba, ustanavlja zakon tudi obvezno moč te sodbe. Obsodba proži v prvi vrsti dokaz kaznivega dejanja. S tem je ugotovljeno, kdo je storilec kaznivega dejanja, kakšno dejanje je izvršil, ali je to dejanje zločinstvo ali prestop. Da je dejanje relevantno za civilno pravdo, mora kriti činjenice, ki se nanjo opira civilni tožbeni zahtevek. Ako gredo te činjenice preko okvira, določenega s kazensko sodbo, potem jih je treba dokazati v civilni pravdi. To na primer, ako je bil obtoženec spoznan za krivega, da je prizadejal nasprotniku telesno poškodbo, poškodovanec pa vtožuje odškodnino razen za to s kazensko sodbo ugotovljeno poškodbo še za drugo poškodbo, ki mu je bila prizadejana tudi takrat, a sploh ni bila upoštevana v kazenskem postopanju, ne v obtožbi, ne v sodbi. Ni pa z obsojajočo sodbo potrjena tudi višina škode, ki jo poškodovanec zahteva, najsi je bila ta odločilna za kvalifikacijo kaznivega dejanja. Civilni sodnik je na tak izrek vezan le v tej meri, da ni moči pred njim zanikati, da ni nastala škoda vsaj tolikšna, kolikršno je vzelo kazensko sodišče za dokazano.¹¹

S kazensko sodbo je nadalje še ugotovljena vračunljivost dotičnega kaznivega dejanja, t. j. da je obsojeni za svoje dejanje odgovoren, sodba sama ustanavlja tudi večjo

¹⁰ Kakor trdi Goldschmidt, *Process als Rechtslage*, str. 175, op. 954 a.

¹¹ Verona = Zuglia, *Zakonik o sudskom postupku u gradjan- skim parnicama*, str. 464; Eisler, *Über die Beziehungen zwischen Zivil- und Strafsachen*, *Jur. Bl.* 1903, str. 289; Gleispach, *Das deutsch-österreich. Strafverfahren* str. 401; odl. 2. oktobra 1900, *Gl. U.* 1134; odl. 22. septembra 1922, *Themis* VII 297.

ali manjšo stopnjo odgovornosti: zlonamernost, naklep ali malomarnost.

Kjer za civilni tožbeni zahtevek ni treba izkazati drugih temeljev, kakor kaznivo dejanje in odgovornost storilčev, za to dejanje, je zahtevanim pogojem z obsojajočo kazensko sodbo ustrezno. Vendar pa je v praksi le malo primerov, ki se rešijo gladko po tej formuli, tam kjer je dejstvo kaznivega dejanja enostavno en člen v verigi pravo-utemeljujočih činjenic. V zelo pretežni večini pa utemeljujejo delikti odškodninske zahtevke in najčesči ugovor proti tem zahtevkom je ugovor sokrivde oškodovanca samega.

Ako je kaznivo dejanje s sodbo potrjeno, s tem še ni izrečeno, da gre oškodovancu zaradi tega dejanja tudi odškodnina. Potrebno je ugotoviti, ali je podana vzročna zveza med dejanjem in nastalo škodo. Često ugotavlja vzročno zvezo že kazenska sodba sama, zadevni izrek je zato obvezen za civilnega sodnika.¹² Ako pa kazenska sodba tega ni izrekla, mora civilni sodnik sam ugotoviti, ali je iz kaznivega dejanja nastala škoda, ki se iztožuje.¹³

Nadaljnje vprašanje, ki se pojavlja v zvezi s tem in na katero je odgovor težji, je, kako je z ugovorom nasprotnikove krivde. Kazenska sodba je rešila v pretežni večini samo storilčevo krivdo in njegovo odgovornost. O nasprotni krivdi kazenska sodba molči, ako izznamemo oprostilno sodbo glede sočasnega dejanja, ki ga je baje oškodovanec zagrešil. Z oprostilno sodbo bi namreč bila oškodovančeva sokrivda največkrat zanikana. O tem je podan odgovor obenem z ugotovitvijo, kolikšen pomen ima oprostilna sodba.

Praksa se nad ugovorom sokrivde ne spodtika in ga dopušča zoper zahtevek, opirajoč se na kazensko sodbo in dosledno temu tudi sodi o odškodninskem zahtevku po § 1304 o. d. z.¹⁴ Nasprotno pa teorija po večini razlikuje med oškodovalnimi dejanji in izključuje sokrivdo, torej oškodovančevo odgovornost, ako je bilo oškodovalno dejanje izvršeno naklepno.¹⁵ Katero naziranje je pravilno, je težko odločiti. Tudi imenovani avtorji ne dajejo za svoje naziranje

¹² Odl. 6. decembra 1910, Praški Pravniki 1912, št. 24.

¹³ Odl. 22. novembra 1900, Gl. U. 1187; odl. 24. aprila 1901, Gl. U. 2540; 10. junija 1913, Gl. U. 6481.

¹⁴ Gl. odločbe 4. novembra 1909, Gl. U. 4782; 2. marca 1910, Gl. U. 4981; 6. maja 1920, Themis, I. 25. Nasprotno pa odl. 29. decembra 1925, Österr. Zentr. 1926, str. 236.

¹⁵ Pfaff, Zur Lehre von Schadenersatz und Genugtuung nach österr. R., str. 39. Ehrenzweig, System § 302; Krasnopolski, Obligationenrecht, str. 176; Mayer, Lehrbuch I., str. 272. Wolff v

nobene utemeljitve in se zadovoljujejo več ali manj z golim navajanjem svojega naziranja.

Izgubiti ne smemo iz vida, da gre za naklepno dejanje in da je storilčev naklep ugotovljen s kazensko sodbo, ki je to z učinkom napram vsakomur proglasila. Dejanje, ki je povzročilo škodo, ni samo civilna krivica, marveč posebej po zakonu prepovedano in kot tako označeno dejanje, na katero je zagrožena kazen. Ta zakonita kvalifikacija je takšne težine, da izloča storilčevo dejanje iz celega kompleksa drugih njegovih in nasprotnikovih akcij, ki so se pripetile in ga napravlja za odgovorno in sicer edino odgovorno. Najsi je bilo storilčevo dejanje samo reakcija na nasprotnikovo provokacijo, reakcija vendar ne sme biti izvršena v takšni obliki, da postane reakcija naklepno kaznivo dejanje. Pod provokacijo, izzivanjem razumevamo vsa dejanja, ki jih sicer ne odobravamo, ki pa vendar niso takšna, da bi bila označena za kazniva in tudi niso omenjena v sodbinem izreku, ki ugotavlja storilčevo krivdo. Res je, da provokacije ne bo prezrl kazenski sodnik, upošteval jo bo kot važno okoliščino, sicer ne pri ustanavljanju kvalifikacije kaznivega dejanja, marveč pri odmeri kazni. Na merokaznivpliva oškodovančev izziv (n. pr. § 167 k. z., celo oprostitev § 298 k. z.) ne pana odgovornost, dati odškodnino in na višino te odškodnine.

Da smemo imeti le ta zaključek za pravilen, nas potrjuje tudi še nadaljnje razmotrivanje. Kazenskemu sodniku je bil predložen celotni dogodek, kakor se je pripetil, ne samo storilčevo dejanje, izluščeno iz obširnega obsežka vseh drugih spremljajočih ga okoliščin. Bilo je torej kazenskemu sodniku praviloma — in le pravilo smemo vzeti za podlago pri teoretskem razmišljanju, — soditi tako o provokaciji kakor tudi o reakciji. S tem, da je sodba omejena zgolj na drugo dejanje, je odklonila domnevo, da je pripisovati izzivanju večji pomen. Reakcija je ostala sama po sebi in edino kaznivo dejanje. To ostane tako, če se zbog izzivalnega dejanja sploh ni vršilo kazensko preganjanje in tudi ni bilo zaradi njega obtožbe. Še jasneje pa je seveda, ako je bilo obtoženo tudi izzivanje in je izšla o tem oprostilna sodba. Kar je povedano o naklepu, velja tudi o zlonamernosti kot diferencirani obliki naklepa.

Pri vsem tem seveda domnevamo, da je samo eno dejanje in sicer reakcijsko, povzročilo škodo. Zato tudi mislimo,

da ustreza bolj čutu pravičnosti, ako je naklepni storilec odgovoren za povzročeno škodo v celoti, dočim nasprotnikovo dejanje, provokacija, sploh ni napravilo nobene škode. Tembolj mora veljati to, ako pri nasprotnikovem dejanju o izzivanju skoro ne moremo govoriti, marveč le o nekem ponašanju njegovem, ki sploh ne ustanavlja sokrivde.¹⁶ Podobno tudi, ako je storilec izrabil nevednost ali lahkomišelnost nasprotnikovo in tega oškodoval, čeprav bi oškodovani (n. pr. osleparjeni) ob količkaj pazljivosti moral prevaro zapaziti. Ne gre tako daleč, da bi bil prevarjeni še s tem oškodovan, da bi šteli njegovo lahkomišelnost za sokrivdo in bi slepar bil za svoje dejanje še nagrajen ter bi moral povzročeno škodo samo delno povrniti. Ako pa je nastala škoda iz obeh dejanj, iz provokacije in reakcije, zavezuje vsako dejanje k povračilu škode.

Pri naklepnem kaznivem dejanju bo zato razbrati iz kazenske sodbe same, kdaj ima izzivalno dejanje vpliv na določitev škode odnosno kdaj se sme govoriti o deljeni krivdi. To so primeri prekoračenja silobrana (§ 24 k. z., ki sicer ni vselej kaznivo,¹⁷ poškodovanje drugega s privoljenjem tega samega (n. pr. §§ 168, 172 k. z.). Večinoma bo kazala na poškodovančevo sokrivdo tudi ugotovitev, da je zado bil kdo poškodbo pri tepežu. Vendar bi bilo treba največkrat to odkloniti, ako bi se izkazalo, da poškodovani ni imel v rokah nobenega orodja, dočim je bila poškodba prizadejana nedvomno z orodjem. Za vse primere se določno pravilo seveda ne da postaviti.

Pri tem ostane še velik del kaznivih dejanj, ki ne izključujejo že s početka nasprotnikove sokrivde. To so vsa dejanja, ki niso izvršena naklepno, marveč zgolj iz malomarnosti. Dočim malomarno dejanje nasproti naklepnemu slednjega v nobeni smeri ne oprošča ali vsaj deloma ne razkrivlja, kajti naklepa ni favorizirati zaradi nasprotnikove malomarnosti, vendar takšne stroge odgovornosti ne moremo naprtiti osebi, ki je zagrešila kaj iz malomarnosti. Pri dejanjih te vrste bo treba torej vselej razmotrivati, ali ni tudi nasprotnik kriv, oziroma kolikšna je njegova sokrivda. Slednja utegne biti celo mnogo večja kakor obsojenčeva, čeprav te civilno sodišče ne more nikdar zanikati, kajti ta

¹⁶ Wolff, Grundriss str. 49.

¹⁷ Tako odl. 10. marca 1904, Gl. U. 2637; 2. marca 1910, Gl. U. 4981; 18. junija 1912, Gl. U. 5979; 22. septembra 1914, Österr. Zentr. XXXIII, 504. Glasom zadnje odločbe tisti del kazenske odločbe, ki ugotavlja sokrivdo po kaznivem dejanju oškodovanega, ni obvezen za civilnega sodnika.

je ugotovljena že s kazensko sodbo. Civilni sodnik določi samo razmerje med obema.

Govorili smo namenoma le o naklepnem kaznivem dejanju, ker se pri tem najlažje dokaže utemeljenost postavljene trditve. Razširimo pa to pravilo na vsak naklepni delikt sploh, tudi nekazniv (civilni) in trdimo v soglasju z imenovanimi avtorji, da napram zahtevku na odškodnino, temelječem na naklepnem dejanju, ugovor sokrivde nima mesta. Da je pozitivni zakon zagrozil na neko dejanje kazen, je storil vsled tega, ker je imel dotično napadeno dobrino za toliko važno. Namenil je torej kazensko zaščito v prvi vrsti zaradi pravne dobrine, dočim je teža dejanja odločilna šele v drugi vrsti. Pa najsi je oškodovalni namen še tolikšen, izvršeno dejanje ni kaznivo, ako ga zakon za takšnega ne proglasi. Pri ugovoru sokrivde pa prihaja v poštev samo storilčev namen, zato je le pravično, ako se pri tem ne dela razlika med kaznivim in nekaznivim dejanjem.

V tej zvezi treba odgovoriti še na vprašanje, kakšen pomen ima izrek o očuvalnih odredbah nad storilcem kaznivega dejanja. Vobče se izrekajo očuvalne odredbe le obenem s sodbo, bodisi obsojajočo bodisi oprostilno. Merodavna je v teh primerih tako glede storilstva kakor vračunljivosti za civilnega sodnika edinole kazenska sodba in ne izrek o očuvalni odredbi.

Po § 110. k. p. sme sodišče, ako je bilo postopanje vsled obdolženčeve nevračunljivosti ustavljeno, odločiti ali naj se obdolženec odda v zavod za čuvanje ali zdravljenje (tudi pod zaščitni nadzor), ako je obdolženec nevaren za javno varnost.

To očuvavno odredbo sme sodišče odrediti le, ako je gotovo, da je obdolženec storilec. Na to kaže besedilo § 53 k. z., dalje da so dopustni ukrepi v kazenskem postopanju samo zoper storilca. V tem pogledu bi se torej reklo, da obsega izrek te očuvalne odredbe molče potrditev obdolženčevega storilstva. Vzlic temu ne bomo priznali takemu izreku enake ugotovitvene moči kakor kazenski obsodbi. Ne sme se pozabiti, da do tega prepričanja sodišče ni prišlo po razpravi o storilčevem dejanju ali nedejanju, ki edino nudi zadostno jamstvo za pravilnost takšne ugotovitve, dalje da ne priznavamo nobene ugotovitve kazenski oprostilni sodbi po 3. odst. § 280 k. p., s katero je moči tudi združiti kakšno izmed očuvalnih odredb. Odredba očuvalnih odredb torej v nobenem primeru, tudi v primeru § 110 k. p., ni prejudicialna za civilnega sodnika.

Zakon govori le o prejudicialni moči kazenske obsoja-
joče sodbe, o kazenski oprostilni sodbi popolnoma
molči. Vendar bi bilo pogresno a contrario sklepati iz tega,
da je kazenska oprostilna sodba brez vsakega pomena za
civilno stvar in da se zato civilnemu sodniku nanjo sploh ni
treba ozirati. Splošno argumentiranje a contrario ne vodi
vselej do pravih zaključkov, ker ne upošteva vseh mo-
mentov pozitivne določbe, zlasti ne svrhe, zakaj je bila
izdana. Zato novejša pravna teorija sklepanje iz nasprotstva
izključuje iz tolmačenja, češ da takšno sklepanje ovira vsak
napredek v tolmačenju zakonov.¹⁸ Vzlic temu prevladuje
mnenje, da se na oprostilno sodbo ni treba ozirati;¹⁹ le malo-
številni glasovi poudarjajo važnost tudi kazenske oprostilne
sodbe in vezanost civilnega sodnika nanjo.²⁰ Zlasti poudarja
Rosenblatt, da je odločilna tudi kazenska oprostilna
sodba za civilnega sodnika, razen če je bila izrečena opro-
stitev iz razlogov kazenskega procesa (ker n. pr. kazensko
postopanje ni bilo uvedeno na predlog upravičenega tožilca,
ker ščiti obdolženca imuniteta, ali vsled nevračunljivosti
storilca ali iz vzroka, ki izključuje pokaznitev, dalje pa se
veda, če se civilnopravni zahtevek opira še na druge, od
kazenskopravnega naslova neodvisne temelje. V vseh drugih
primerih pa da kazenska oprostilna sodba velja tudi za
presojanje upravičenosti civilnega zahtevka, zlasti tudi
tedaj, če je bil obtoženec oproščen, ker se ni dal ugotoviti
dejanski stan kaznivega dejanja ali pa se je izjalovil dokaz,
da je obtoženec zakrivil dejanje, katerega je bil obtožen.

V utemeljitev tega navajajo, da nasprotno naziranje
dopušča, da bi bil toženec spoznan za krivega kaznivega
dejanja, ki ga je bil na kazenskem sodišču oproščen, ne da
bi bilo kazensko postopanje obnovljeno, dalje analogija
glede dopustnosti civilne obnovitvene tožbe (sedaj §§ 624
št. 1 — 3 in 632 c. p. p.). Nasprotno naziranje, da je civilni
sodnik nasproti vsaki oprostilni kazenski sodbi povsem
neodvisen, črpa svoje temelje iz zakona, torej iz nasprot-
nega zaključka določbe § 364 c. p. p., k čemur se more sedaj
pritegniti tudi § 624 št. 4 c. p. p., in iz utemeljitve, da pogoji

¹⁸ Gl. Ehrenzweig, o. c. I, § 17.

¹⁹ Gl. odločbe 11. januarja 1910, Gl. U. 4892; 6. aprila 1910, Gl. U. 5023; 25. maja 1910, Gl. U. 5082; 8. marca 1911, Gl. U. 5392; nejasno 16. februarja 1926, Themis, VIII, 123.

²⁰ Wasser, Hat die Entscheidung des Strafrichters etc. A. Ö. Ger. Zeit. 1875, str. 193; Rosenblatt, o. c. str. 97 sl.; isti, Beiträge zur Lehre vom Zusammenhange von Zivil- und Strafsachen, Österr. Zentr. 1884, str. 335.

kazenske odgovornosti niso identični s civilno odgovornostjo, da so slednji znatno strožji, kakor prvi.²¹ Zadnje omenjeni razlog, ki pa je citiran največkrat, je vsekakor preozek, kajti v vidu ima le dejanja, ki zavezujejo k odškodnini. Pozablja pa, da utegnejo biti predmet kazenskega postopanja tudi še druga dejanja, ki ali sama zase ali pa v zvezi z drugimi substancirajo civilni tožbeni zahtevek.

Trdno podlago za pravilen odgovor na vprašanje nam more dati le spoznanje, kolikšno ugotovitveno moč je priznati kazenski oprostilni sodbi. Kakor obsojajoča tako je deležna tudi oprostilna sodba pravne moči, ki pa more vplivati seveda le v mejah svojih ugotovitev.

Po § 280 k. p. izreče sodišče oprostilno sodbo, če spozna: 1. da dejanje, ki ga je obtoženec obtožen, ni po zakonu kaznivo dejanje, 2. ali da ni dokazov, da je storil to dejanje obtoženec, 3. ali da je kaj takih okoliščin, ki izključujejo krivdo ali izključujejo ali ukinjajo obtoženčevo kaznivost. Za obtoženca enak pomen kakor oprostilna sodba po § 280 k. p. ima tudi sodba, s katero se obtožba zavrne po §§ 276 in 277 k. p.

Sodba, s katero se zavrača obtožba po §§ 276 ali 277 k. p., ne ugotavlja nič drugega, kakor da je bilo treba postopanje ustaviti, ker niso bile podane ali pa so pozneje odpadle pravdne predpostavke za postopanje. Sodba je zgolj formalna in o dejanju samem ne prinaša nobene rešitve.²² Zato sodba po § 276 k. p. za civilnega sodnika ni relevantna.

Izrek oprostilne sodbe po § 280 k. p. more kriti, kakor razvidno, precejšno število različnih ugotovitev, kajti zanj je predpisana le abstraktna formula, da je obtoženec oproščen. Iz abstraktne formulacije sodbenega izreka samega pač ni razbrati, zakaj je bil obtoženec oproščen, ali zato ker sploh ni kaznivega dejanja, ali ker ga ni zagrešil, ali ker obtoženca ni kaznovati. Sem bi bilo podrediti tudi primer oprostitev od krivde po § 73 k. z., ako naj se izreče v takih slučajih oprostitev, kar pa je sporno.

Le tedaj, ako se motri edinole abstraktni izrek oprostilne sodbe, se more trditi, da sodnik, ki je obtoženca oprostil, ni ugotovil nobenega dejanskega stanu²³ ali pa da izreka oprostilna sodba le, da državna kaznovalna pravica ni podana.²⁴ Bodisi tudi namen kazenskemu postopanju ugotavljanje, da li je zahtevek na pokaznitev zakonit ali ne, mora

²¹ Randa, o. c. str. 237; Verona-Zuglia, o. c. str. 464.

²² Markovič, o. c., str. 514, 517; Ogorelica, Zakonik str. 12, 18.

²³ Sperl, o. c. str. 833.

²⁴ Goldschmidt, o. c. 175, op. 954 a contr.

dognati postopanje vendarle v prvi vrsti, ali je bilo obtoženo dejanje res izvršeno in sicer po obtožencu ali ne. To je premisa, na katero se naslanja sodbeni izrek. To se ne sme izgubiti iz vida, kajti sicer vzamemo sodbi njo oživljaljočo vsebino in nam ostane samo prazna formula.

Treba poseči na razloge, da oživimo, izpopolnimo abstraktni sodbeni izrek. S tem se nikakor ne obide načelo, da razlogi ne postanejo nikdar pravnomočni. Hoče se doseči le gotovost, zakaj je bila oprostilna sodba izrečena. Tudi drugod je treba poseči čisto po razlogih, da se dožene, v čem je postala sodba pravnomočna. Tudi civilna sodba, ki zavrača tožbeni zahtevek, je v svojem izreku povsem abstraktna, vendar bo pri ponovitvi istega tožbenega zahtevka iz drugega naslova sodnik ob vprašanju, ali gre za že pravnomočno razsojeno stvar, črpal svojo vednost iz razlogov in ne iz izreka sodbe. Drug primer je po § 632, odst. 2 c. p. p., ko ugotovi civilni sodnik na podlagi razlogov, da je izšla oprostilna sodba iz drugih vzrokov kakor zbog tega, ker ni kaznivega dejanja ali ker zanj ni dokazov. Poseganje na razloge torej nikakor ni izključeno. V zvezi z njimi se poda tudi ugotovitev oprostilne kazenske sodbe, da kaznivega dejanja ni ali da ga ni zagrešil obtoženec. To ugotovitev črpamo iz sodbe le zaradi tega, ker je izrečena v nje izreku, ne zaradi večje ali manjše utemeljenosti v razlogih navedenih činjenic. Iz razlogov hočemo posneti le, ali pomenja abstraktna formula, »obtoženec se oprosti, češ da je zagrešil to in ono...« isto kakor: »obtoženec se oprosti, ker očita nega dejanja ni zagrešil« ali »ker očitano dejanje sploh ni bilo izvršeno«. To je isto, kakor če iščemo v civilnem izreku: »zahtevek, da naj toženec plača 1000 Din, se zavrne« dejansko podstavo n. pr. »zahtevek se zavrne, ker toženec posojila za 1000 Din ni prejel« v to svrhu, da iztožujemo 1000 Din iz naslova darila. Ugotovitev je sicer res le negativna, toda zato nič manj učinkovita kakor bi bila nasprotna pozitivna, zato mora imeti tudi enak učinek kakor poslednja in ne samo konsumiranje kaznovalnega zahtevka. Pravna moč oprostilne sodbe v teh primerih pomenja več, kakor golo izključitev, da bi bil ponovno stavljen obtožbeni zahtevek.

S tem je načrtan obenem tudi obseg, v katerem je oprostilna kazenska sodba prejudicialna. Povsem odpade tretji primer § 280 k. p., od prvega ostane le, kadar gre za posebno potrebnost, ali je dejanje, za katero gre, po kazenskem zakonu kaznivo ali ne. V celoti pa ostane drugi primer § 280 k. p., da zadevnega dejanja obtoženec ni storil, ko-

likor gre za kaznivo dejanje. Preko tega civilni sodnik ne more iti, to ugotovitev mora sprejeti neomejeno, vsako drugo postopanje krši načelo »ne bis in idem« in s tem zaniha negativno funkcijo pravne moči oprostilne sodbe. Od tega načela odstopiti je dopustno le pod pogoji, ki jih je ustanovil zakon, torej samo v kazenskem postopanju. Ako velja nasprotno, da je v vsaki civilni pravdi prosto, ne se ozirati na oprostilno sodbo in nezavisno od nje preiskovati in ustanavljati obstoj kaznivega dejanja, potem pomeni to odreči pravno moč kazenski sodbi. Slednja ne znači samo, kakor bi se morda ugovarjalo z druge strani, da je dozdevni storilec prost kazni, ker da je kaznovalna pravica države konsumirana, in da se mu kazni ni bati, če preiskuje civilni sodnik dotično dejanje. Učinek oprostilne sodbe je pomembnejši. Sodba je namreč izrekla, da obdolženec dotičnega dejanja ni zagrešil, sodba je s tem rehabilitirala obtoženca v očeh drugih. Kazen in odškodnina sta samo posledici kaznivega dejanja. Kjer tega ni, tam tudi ne more biti posledic, odnosno kjer se izreče kazen, tam mora biti predvsem ugotovljeno kaznivo dejanje. To na novo ugotoviti, pa je edinole stvar kazenskega sodnika, ako je že kdaj izrekel negativno sodbo. Ovrženo je s tem načelo, da je imeti oprostilno sodbo za javno listino samo, kolikor prihaja v poštev izrek oprostitve, sicer pa da jo je imeti le za dokazilo, enakovredno zasebni listini, vsled česar da morajo ostati neupoštevni zlasti razlogi.²⁵ Kakor smo odklonili domnevo, da učinkuje kazenska obsodba zbog tega, ker je javna lista na, prav tako jo moramo glede oprostilne sodbe. Obe učinkujeta le zaradi ugotovitev, ki jih postavljata, in ker so deležne te ugotovitve pravne moči.

Oporo za to naziranje nam nudi tudi zakon sam. Po § 632, odst. 2 c. p. p. je dovoljena obnova civilne sodbe, ako je navedeno kaznivo dejanje kot razlog obnove, le tedaj, če je dovedlo kazensko postopanje do pravnomočne obsodbe zbog kaznivega dejanja ali pa če se je končalo drugače, toda iz drugih razlogov, ne pa zbog tega, ker ni kaznivega dejanja ali ker zanj ni dokazov. Res je, da se tiče ta določba samo kaznivih dejanj, ki so dovedla do krivične civilne sodbe, katera naj se baš vsled tega odpravi in da gre zakon pri tem še dalje, ker podeljuje enak učinek kakor oprostilni sodbi celo ustavitvi kazenskega postopanja. Vse to bi kazalo, da imamo pred seboj posebno, izjemno določbo.

²⁵ Pollak, o. c., str. 561.

Toda naziranje, da je ustanovljena posebnost samo zato, ker je rešiti vprašanje, ali je pravilna civilna sodba ali ne, je zgolj zunanje. Nasprotno v navedeni zakoniti določbi je zaslediti načelo, ki ga je zakonodajec izrekel, četudi mora da nevede, in ne zgolj izjemo. Izjemna je le nadaljna določba, da v primerih § 624 št. 1 do 3 c. p. p. tudi ustavitev kazenskega postopanja enako učinkuje kakor oprostilna sodba. Ustavitev kazenskega postopanja namreč civilnega sodnika v drugih primerih res nikoli ne veže, ker pač ni nobene ugotovitve, izrečene s sodbo. V tem primeru pa ima pač dani učinek iz razloga, da ni pričakovati drugega uspeha od civilnega postopanja, ako kazensko, započeto baš vsled njega, ni prineslo pozitivnega rezultata.

Podobno načelo izreka tudi § 74 zak. o zemljiških knjigah. Ako se trdi, da je bila vknjižba izposlovana na kazniv način in izposlovana zaznamba spora glede dotične vknjižbe, se doseže izbris vknjižbe in že pred zaznambo pridobljenih pravic bodisi v kazenskem bodisi v civilnem postopanju le, ako je kazensko sodišče potrdilo obtoženčevo krivdo. Torej strožja določba, kakor jo poznamo iz § 632 c. p. p., ker zahteva zakon obsodbo.

Omeniti je treba končno določbo § 338 odst. 6 k. p., ki dopušča celo revizijo zoper oprostilno sodbo v obtoženčevo korist. Ta je dopuščena iz revizijskih razlogov št. 1 in 2 § 336 k. p., a le tedaj, ako je bil obtoženec oproščen samo zbog okolnosti, ki izključujejo krivdo ali njegovo kaznivost ali pa slednjo ukinjajo. Z revizijo bo obtoženec skušal v teh primerih doseči oprostitev iz drugih zanj ugodnejših razlogov § 280 k. p., da namreč ni kaznivega dejanja ali da ni on storilec. Pripisuje se torej oprostilni sodbi dalekosežnejši pomen kakor ga predstavlja le izrek, da državna kaznovalna oblast ni podana.

Ti primeri kažejo, da računa tudi pozitivno zakonodavstvo s pravno močjo kazenske oprostilne sodbe. To navzlic argumentu a contrario iz § 364 c. p. p. in navzlic okolnosti, da se zakon niti z besedico ni dotaknil v § 624 c. p. p. tudi oprostilne sodbe, ko govori v štirih točkah istega paragrafa o kaznivih dejanjih in obsodbi.

Za civilnega sodnika uporabno negativno ugotovitev bo nudila oprostilna sodba v primerih, da se obtoženo dejanje sploh ni dogodilo in da je vprava to in edino to dejanje podlaga civilnopravnemu zahtevku ter da inkriminirano dejanje krije tudi civilni delikt, ali da je storilec kdo drugi, ali da dejanje ni kaznivo. Temu naziranju tudi ne nasprotuje načelo civilnopravnega postopka, da sme odločiti civilni sodnik sam o vseh predhodnih vprašanjih, od katerih je

zavisen obstoj ali neobstoj pravnega razmerja, ki je v pravdi (§ 255 c. p. p.). Predhodno vprašanje se namreč ne pojavlja samo po sebi, o tem vprašanju imamo nasprotno že sodniški izrek. Preko tega ne more civilni sodnik, kar je posledica pravne moči, ki je imanentna vsakemu oblastvenemu izreku.²⁶

Zaključek iz teh razmotrivanj je ta, da veže v nekih, sicer zelo redkih primerih, tudi oprostilna kazenska sodba civilnega sodnika. Ako iz izreka sodbe samega ne bo razvidno, — to je pogosto pri kazenskih sodbah, saj izrek navadno ne nudi jasnosti, — ali je oprostitev posledica, da se dejanje sploh ni izvršilo ali pa da dejanje samo po kazenskem zakonu ni kaznivo, bo pritegniti v razjasnitev razloge sodbe. S tem naj ne bo nikakor rečeno, da postanejo razlogi pravnomočni, marveč se s pomočjo razlogov določi obseg izreka sodbe in s tem tudi, v kolikšni meri je ta izrek postal pravnomočen. Pa tudi v obeh označenih primerih bo civilni sodnik preiskoval nezavisno od kazenske sodbe, ako obnova kazenskega postopka po § 364 k. p. sploh ni dopustna, ker dozdevni storilec več ne živi ali pa je dejanje po kazenskem zakonu že zastarano.

Primeri absolutne prejudicialnosti kazenske oprostilne sodbe so torej zelo redki, treba jih je največkrat šele sproti ugotavljati. Zato pa zakon nima v tem pogledu nobenega predpisa, ampak prepušča sodniku, da izbere sam, kdaj ga veže po zakonu tudi oprostilni izrek kazenske sodbe.

II. Ugotavljanje kazenskih vprašanj v civilnem postopanju.

Ako je gotovo, da so neke odločbe kazenskih sodišč prejudicialne, obvezne za civilnega sodnika, potem se podajo že same po sebi določbe civilnopravnih zakonov, da imej civilni sodnik vsaj pravico, sprožiti tok kazenskega postopanja, kadar se mu pojavi sum kaznivega dejanja, o katerem še ni razpravljalo kazensko sodišče. Starejši zakoni so v tem pogledu izrečno predpisovali, da naj se civilno postopanje odloži, dokler se kazensko postopanje o zatrjevanem kaznivem dejanju pravnomočno ne dovrši.²⁷

²⁶ Odd. 24. aprila 1901, Gl. U. 2540 izreka, da je v vprašanju, ali je nastala škoda iz kaznivega dejanja, oprostilna sodba kazenskega sodnika obvezna za civilnega.

²⁷ Avstrijski c. pr. r. je subsumiral ta procesnopravna dejanja sodišča v § 191 c. pr. r. pod pojem prekinitve. Vendar se novejša avstrijska literatura pod vplivom nemške poslužuje zopet česče izraza

Po zgledu francoskega prava, ki so mu sledile mnoge nemške države, je odredil stari avstrijski dvorni dekret z dne 6. marca 1821 št. 1743 zbirke prav. zak., da se ne sme uvesti postopanje pred civilnim sodnikom v pravnih sporih, v katerih je odvisna odločitev od dokaza in vračunljivosti zločinstva ali težkega policijskega prestopka, preden ne izreče sodbe kriminalni sodnik ali politično oblastvo. Ako pa je oseba obtožena omenjenega kaznivega dejanja šele v teku pravde in sicer na tak način, da je imeti osumljenje za ovadbo, ki je zadostna za uvedbo kazenske preiskave, tedaj je pred civilnim sodiščem postopanje ustaviti in počakati na odločbo kazenskega sodišča, če je pričakovati, da bo imel uspeh te preiskave odločilen vpliv na odločitev v civilni sporni stvari.²⁸ Podobno pravno stanje moremo ugotoviti tudi za druge pokrajine naše države. Slično določbo imata še danes veljavna hrvatskoslavonski c. pr. p. v § 2 črka b, ki je veljal do leta 1912 tudi na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu, in bosanskohercegovski v § 99. Vendar postopanja v pravih zaradi motene posesti ni odložiti (§ 77 zak. od 8. maja 1890, § 360 bos. herc. c. pr. r.). Tudi srbski gr. s. p. določa v § 174, da naj se civilna razprava prekine, ako se pokaže pri razpravljanju, da je katera izmed strank zagrešila kaznivo dejanje, ki bi bilo odločilno za razsojo stvari. V zvezi s tem določa § 298 s. k. p., da se civilna tožba na odškodnino ne more rešiti prej, preden se ne konča kazensko postopanje s sodbo ali sklepom.

V teh določbah se zrcali predvsem naziranje, da preiskuj kazenske dejanske stane edinole kazenski sodnik, češ, da utegne samo on zanesljivo dognati, ali je podano kaznivo dejanje ali ne. Bilo je s tem predrto načelo razpravne maksime v civilnem postopanju, kajti čim se je uvedlo kazensko postopanje, je zavladalo glede preiskovanega dejanja v kazenskem procesu veljavno inkvizicijsko načelo. Novejši zakoni so dali civilnemu sodniku glede zbiranja dokaznega gradiva in pritegnitve dokazov večjo moč, na drugi strani pa vera, da najde edinole kazenski sodnik vedno materialno resnico, ni ostala več tako prepričevalna.²⁹ Iz zakonov je zato zopet izginila absolutna zapoved, da se postopanje sistira, čim se pojavi sum kaznivega dejanja. Civilnemu sodniku je dano na izvoljo,

»aussetzen«, ki je svojstven tudi prejšni avstrijski zakonodaji. Primer: naj srbski »prestatii« v § 174 s. gr. p.

²⁸ Gl. odločbe, navedene v op. 2.

²⁹ Klein, Vorlesungen str. 75.

ali pokrene kazensko postopanje, nipa dolžan tega storiti, marveč smetudi sams sredstvi civilnega postopanja dognati obstoj ali neobstoj kaznivega dejanja.

Od načela, da je civilni sodnik vezan, je prešla torej novejša zakonodaja do prostosti civilnega sodnika glede preiskovanja kaznivih dejanj, važnih za njegovo odločbo. Tako nemški c. pr. r. v § 149, stari avstrijski c. pr. r. v § 191,³⁰ vojvodinski (ogrski) v § 234³¹ in jugoslovanski v § 255.³²

Po določbi § 255 c. p. p. se sme prekiniti postopanje, ako gre za ugotovitev kaznivega dejanja, ki je odločilnega vpliva na odločbo o pravnem sporu ter o tem dejanju kazensko postopanje še ni končano. Ako je končano, potem veljajo načela o prejudicialnosti kazenske odločbe. Dalje se sme prekiniti postopanje, ako je sumiti, da je na razpravi izvedeno dokazilo lažno in bi sodišče ob odločbi to dokazno sredstvo najbrže upoštevalo.

Kaznivo dejanje, zbog katerega se postopanje prekine, mora biti kavzalno za uveljavljani tožbeni zahtevak. To je izraženo v besedah zakona, da mora biti odločilnega vpliva na sodniško odločbo. Neodločilno pa je, ali je kazensko postopanje glede dejanja že uvedeno ali ne. V slednjem primeru bo civilni sodnik obenem, ko prekine postopanje, odstopil spis kazenskemu oblastvu in povzročil tako kazensko zasledovanje. Iz tega izhaja, da sme civilni sodnik prekiniti postopanje in pokreniti kazensko le, ako se dotično dejanje preganja po službeni dolžnosti in ne samo na zasebno obtožbo. Ako se preganja dejanje samo na oškodovančev predlog, le tedaj, ako je tak predlog podan. Postopanje je prekiniti, le če se pokrene kazensko postopanje pred tuzemskim sodiščem. Na inozemsko sodišče domači sodnik nima nobenega vpliva, zato tudi ne gre prekinjati postopanja v svrhu, da bi se uvedlo kazensko zasledovanje pred inozemskim sodiščem. Pač pa je prekinitev dopustna, ako kazensko postopanje v tuji državi že teče, in to ne le takrat, kadar bo inozemska kazenska sodba za tuzemskega sodnika prejudicialna, marveč tudi sicer, ako bi bilo to sodbo upoštevati pri odločbi.

³⁰ Gl. Neumann, o. c. str. 804 in tam navedena literatura, Klein=Engel, o. c. str. 316, Pollak, str. 444, Sperl, o. c. str. 275, 421.

³¹ Kisel, o. c. str. 131.

³² Verona=Zuglia, o. c. str. 344.

Glede drugega primera § 255 je poudariti, da gre za dokazila, torej za lažne ali lažno predrugečene listine, za lažne izpovedi prič in izvedencev (tolmačev) ter strank. Prav redko bo sicer vsled lažne zaprisežene izpovedi ene stranke prekiniti postopanje, čeprav tudi to ni izključeno.³³ Predočiti si je namreč, da pada zapriseženo zaslišanje stranke redoma (ne sicer vedno) na konec razprave in da tik pred zaključkom razprave prekinitev ni na mestu, marveč sklep razprave in samostojna presoja razpravnih podatkov po civilnem sodniku samem. Velja pa za vsa ta dokazna sredstva, da so res odločilne važnosti za odločbo o pravnem sporu.

Drugi odstavek § 255 c. p. p. je imeti bolj za eksemplifikacijo cele določbe kakor pa za to, da se ustanovi samostojen pogoj za prekinitev poleg glavnega pogoja: sum kaznivega dejanja. Zato bo prekinitev dopustna tudi, ako pridejo med pravdo na dan kaznive nasprotnikove spletkke ali njegovega zastopnika (»prevarna dejanja«), ki utegnejo odločilno vplivati na razsojo, in ne samo taka dejanja teh oseb, ki se kažejo kot dokazna sredstva.³⁴ Pač pa glede sodnikovih dejanj ni druge možnosti kakor odklonitev krivičnega sodnika.

Kdaj je civilno postopanje prekiniti, odloči sodnik po svojem preudarku.³⁵ Kadar je gotovo, da je bilo dotično dejanje res izvršeno, ker je priznano (civilni sodnik išče redoma le formalno resnico) ali ni nasprotnih dokazov, postopanja sploh ne bo prekiniti. Ni več suma, marveč gotovost kaznivega dejanja.³⁶ Sicer pa velja načelo, da takrat, kadar more civilni sodnik s svojimi sredstvi enako zanesljivo ugotoviti pravno stanje kakor kazenski sodnik, zlasti kadar niso potrebne posebne poizvedbe (hišne preiskave), prekinitev ni na mestu.³⁷ Postopanje je tudi prejkončano brez nepotrebnih zavlačevanj, ako ga izvede civilni sodnik neprekinjeno, kar je osobito upoštevati pri nujnih primerih. Prav malokdaj je na mestu prekinitev vsled lažne izpovedi priče ali izvedenca. Sodnik more vendarle večinoma sam presoditi, ali naj priči verjame ali ne.

³³ Kilein, o. c. str. 74; Sperl, o. c., str. 275.

³⁴ Nasprotno Sperl, o. c., str. 275.

³⁵ Odl. 24. aprila 1922, Themis III, 239; 14. novembra 1922, Themis III, 319.

³⁶ Odl. 25. junija 1903, Gl. U. 2389.

³⁷ Gl. Schauer, Unterbrechung des Zivilprozesses wegen Verdachtes einer strafbaren Handlung, Ger. Zeit. 1898 št. 6; odl. 6. oktobra 1910, Gl. U. 5204; 30. maja 1917, Jur. Bl. 1917, 32.

kajti redkokdaj bo ugotovil kazenski sodnik lažnivost izpovedb z drugimi sredstvi, kakor so na razpolago civilnemu sodniku baš v tej pravdi. Kakor on bo navezan tudi kazenski sodnik na ista dokazila, vsled česar se le prepogosto dogaja, da ostane tako uvedeno kazensko postopanje brez uspeha. Ako pride celo do oprostilne sodbe, je situacija celo zaobrnjena, ako je ta sodba prejudicialna.

Prekinitev je dopustna tudi na višji stopnji.³⁸

Določba § 9 nar. z dne 12. oktobra 1914 št. 275 drž. zak., da je na zaprosilo kazenskega sodišča civilno postopanje prekiniti, ker da je podan sum oderuštva, je z novim kazenskim zakonikom razveljavljena. Po kazenskem zakonu je delikt oderuštva na novo določen in oderuštva po naredbi iz l. 1914 ni več. S tem pa so razveljavljene tudi ostale določbe naredbe, ki se nanašajo le na delikt oderuštva po naredbi iz l. 1914. Določba čl. 2 uvod. zak. k c. p. p. (zak. z dne 9. julija 1930 Sl. N. LXV, 384) tu nima več kaj razveljavljati.

(Konec prihodnjič.)

Ali se sme določba § 376 k. z. uporabljati na dražbe lovišč?

Dr. Metod Dolenc.

V svojem Tolmaču h kaz. zak. sem na str. 558. dejal, da gre v § 376 za »javno prodajo ali dražbo, torej v izvršilnem, konkurznem ali nespornem postopanju«. Od lovske strani sem bil pozvan, da se izjavim, ali ne spadajo tu sem tudi javne dražbe lovišč.

Da vprašanje pravilno rešimo, naj se ozremo predvsem po zgodovini postanka določbe danes veljavnega § 376 k. z.

V projektu I. (1910) se je pričenjala analogna določba § 286 tako-le: »Ko pri javni prodaji imanja u nameri da bi osujetio izmerenje svojih poverilaca, odvraca koga od licitacije...« Ta določba je bila postavljena v XXVII. glavo, naslovljeno »Zločini protiv imovine«. V motivih k temu paragrafu, ki so bili uvrščeni v podpo-

³⁸ Allershand, Die Unterbrechung des Zivilprozesses in höherer Instanz wegen des Verdachtes einer strafbaren Handlung, Ger. H. 1898 str. 45 sl. Primerjaj tudi § 637 c. p. p.